

Du och dina främlingar

Har du några främlingar omkring dig som du kanske ser eller träffar ganska ofta? Hur blev de främlingar? Varför just dina främlingar? Har du bestämt att det ska vara så? Eller har det "bara blivit så"? Det är viktigt att fundera på ens eget ansvar för skapandet av främlingar och för upprätthållandet av främlingskapet.

Foto: Camilla Niemi

En främling definieras i förhållande till någon annan. Du kan vara främling för någon men någon annans bästa vän. Främlingen kan vara en människa du ännu inte lärt känna eller en människa du, på oklara grunder, inte vill lära känna. Kanske är rädd för. Alla är ju främlingar för varandra från början. Ansträngning krävs för att förvandla främlingen till en bekant, en vän, en älskad. Att vara fientligt inställd till människor en inte känner bara därför verkar onekligen lite oegnomtänkt och inte så framåtsyftande och produktivt.

Är det bara detta att främlingen ännu inte är bekant som kan skrämja? Beror det också på upplevda olikheter mellan människor? Olikheter, som tillmäts stor negativ betydelse och därför blir en anledning att bygga murar, att hålla distansen och exkludera. Medvetet eller omedvetet.

Det finns många sätt att bli främling på. Ett sätt är att bryta mot en viktig norm, att bli en sk "avvikare". Då reagerar omgivningen. En del med avståndstagande, andra positivt men om normen är utbredd kommer de flesta spontant att reagera mer eller mindre negativt på en normbrytare. Även om hen är ofarlig och oförarglig. När främlingen förblir främling eller t o m tvingas förbli främling genom att hen utestängs från sociala sammanhang, är risken stor att okunskap, fördomar och rädsla frodas. En ond cirkel. Det kan t ex

Foto: Camilla Niemi

handla om att stängas ute från arbetsmarknaden, att få ett arbete men inte vara en del av gemenskapen på arbetsplatsen, att inte känna sig välkommen i sitt bostadsområde eller i föreningen en så gärna vill vara med i, att känna sig särbehandlad på hälsocentralen, hos myndigheten, på affären. Detta kan få många allvarliga konsekvenser.

Borde det inte vara ofarligt och oförargligt att t ex fritt välja sitt uttryck, sitt utseende, även om det bryter mot den norm som försöker reglera hur vi betar oss och förhåller oss till kön? Eller att vara född med eller under livet ha förvärvat någon egenskap, t e x hudfärg eller funktionsnedsättning, som i något socialt sammanhang inte följer normen?

Sedan den dag jag tog de första stegen utanför hemmet "klädd som kvinna" har jag tvingats lära mig att andras reaktioner på mig som transperson är ytterst varierande. Allt från positiv nyfikenhet och ren uppskattning via nedlåtande blickar utan hörbara reaktioner till verbala påhopp, förolämpningar och t o m våld. Jag har inte drabbats av faktiskt fysiskt våld. Men att hotet är verkligt är helt klart. Somliga är så rädda, känner sig så hotade och blir så provocerade att de är beredda att bli våldsamma för att "försvara" sig och sin bräckliga självbild. Hur ska en annars tolka en del av det jag varit med om under åren?

- *Tonårskillen som, när jag klivit på nattbussen och satt mig med ryggen mot, inför kompisgänget och andra passagerare högt säger "Jag hatar transor!"*
- *Sparken som nuddar vid mitt knä när jag precis hinner in i taxin för att fly från en ung man som retat upp sig på existensen av transpersoner.*
- *Vakten som portar mig från ett nöjesställe för att jag, utan att själv ha gjort något, gett upphov till en del palaver mellan upprörda restaurangbesökare.*
- *Allt tisslande och tasslande, pekande och tittande, exotiserande och avståndstagande.*

Rädslan bygger murar och skapar främlingar. Den som från utsidan vill bryta igenom sådana murar måste vara väldigt stark. Lite enklare blir det om någon från insidan öppnar en dörr på glänt och visar att rädslan går att övervinna, både den egna och andras.

Om allt detta behöver vi lära, samtala, hitta sätt att mötas för att öppna dörrar till arbetsliv, föreningsliv, skola etc. Det är allas vårt ansvar. Chefens och den anställdes. Styrelsens och medlemmens. Lärarens och elevens/studentens. Vi är varandras sociala miljö och vi avgör om vi ska vara ett hinder för andra och fortsätta att vara främlingar eller om vi vill bidra till något bättre.

Rättighetscentrum Västerbotten och Norrbotten (och alla andra antidiskrimineringsbyråer i Sverige) gör sitt bästa för att genom stöd och rådgivning till enskilda, information och utbildning till alla slags verksamheter (offentliga, privata och ideella) och opinionsbildning via publika arrangemang och synlighet i media göra Sverige till ett bättre land att leva i. För alla som vill bo och verka här. Kontakta gärna oss! ■

Jan-Olov Madeleine Ågren

JAN-OLOV MADELEINE ÅGREN

Verksamhetsutvecklare och utbildare vid Rättighetscentrum Norrbotten, en antidiskrimineringsbyrå, med Sensus Studieförbund som huvudman. Sensus driver även Rättighetscentrum Västerbotten.

Transperson som tog första stegen ut ur garderoben 1990 men inte blev helt öppen förrän 2006. Rädsla tar tid att övervinna ... egen såväl som andras.

Rättighetscentrum Västerbotten och Norrbotten nås enklast genom www.rattighetscentrum.se, Övriga antidiskrimineringsbyråer nås genom www.adbsverige.se.